

Bc. Cyril Kubát

AUGUSTOVY RES GESTAE A JEJICH OHLAS U ŘÍMSKÝCH HISTORIKŮ A BIOGRAFŮ

Posudek oponenta diplomové práce

Jelikož práci Cyrila Kubáta (dále „diplomanta“) nedoporučuji k obhajobě, začnu bez okolků výtkami a důvody, které mě k tomu vedou. Tím nechci říci, že práce nemá určité náznaky kvality, ale je především nedokončená, respektive zpracovaná naprosto minimalisticky, ale tak, že to přesahuje míru únosnou k hodnocení „dobře“. Podle mého názoru nicméně téma stojí za to, aby bylo zpracováno náležitě, a až tomu tak bude, budu se i já věnovat také kladům práce.

Předešlu ještě podotknout, že „náležitě“ znamená i s konsultováním postupu práce se školitelem. Mnohé z nedostatků, které níže vytknu, by během konsultací školitel jistě zachytil, ale jak jsem byl informován, přestože mu diplomant obligátně děkuje za rady, připomínky a čas, který mu věnoval, ve skutečnosti s ním nekonsultoval prakticky vůbec. Proto jdou veškeré níže uvedené výtky právě za diplomantem.

Zadání práce

Zcela zásadním nedostatkem je, že práce není splněním zadaného diplomového úkolu. V něm (v anotaci) je jasně zadáno, že diplomant měl porovnat text *Res gestae Divi Augusti* (dále *RGDA*) s ostatními prameny a svá pozitivní i negativní zjištění shrnout v závěru. Zejména žádná negativní zjištění však v závěru shrnuta nejsou a těch několik málo potenciálně pozitivních je jednak presentováno nepřesvědčivě (viz níže) a jednak jsou jako výstup zadané „vlastní porovnávací četby“ naprosto nedostatečné. Že diplomant své zadání zjevně nepochopil, ostatně dosvědčují slova, jimiž závěr na str. 45 uvozuje: „Mohly tedy *Res gestae* [D]ivi Augusti nějak ovlivnit Augustův obraz pro pozdější antickou nebo moderní historiografii?“ Ta jsou jednak jednou z mnoha ukázek špatně zvolené předložky („pro“ místo „v“), k čemuž viz níže, ale zejména právě nepochopení zadání z jeho strany. Obrazu Augusta u moderních historiků se totiž věnovat neměl. Na to by mu nemohla stačit ani jedna celá samostatná diplomová práce.

Jak by toto zadání mělo být splněno, si dovolím načrtnout v rámci následující kritiky struktury práce, v níž navrhu i určité změny, ale samozřejmě jen ke zvážení jak diplomantovi,

tak eventuálně i školiteli, jehož vlastní představou, bude-li odlišná od mé, doporučuji diplomantovi se řídit především.

Struktura práce

V práci především chybí pasáže, které považuji za nezbytnou podmínku toho, aby výše zmíněné zadání mohlo být považováno za splněné. Nachází se v ní úvod (str. 8), po němž následuje představení *RGDA* jako textu a historického pramene, jsou zmíněny okolnosti jejich vzniku, zauvažováno o žánrovém zařazení atd. (str. 9-15), následuje výklad k jejich dostupnosti v antice v Římě (str. 17) i v provinciích, kterážto část je současně i výkladem k dějinám dochování textu (str. 17-19). Následovat, vzhledem k tomu, co bude řečeno dále, měla kapitola o řeckém znění *RGDA* (aktuálně na str. 39-41). Fakt, že se odlišuje od znění latinského, je totiž zásadní pro posuzování případného vlivu *RGDA* na autory píšící řecky, zejména takového Cassia Diona, který pocházel z Níkaie, tedy města relativně blízkého oblasti, odkud dochovaná znění pocházejí, takže lze přinejmenším uvažovat o tom, zda nebyly *RGDA* vystaveny i v jeho městě. A současně pobýval v dospělosti v Římě, odkud jistě znal i originální znění (pokud ne také už z Níkaie). A co vzápětí po této eventuálně přesunuté pasáži zatím chybí úplně a zcela zásadně, je představení pramenů, u kterých má smysl hledat ohlas *RGDA*.

Zde je však třeba ještě jedna odbočka k zadání práce. Dle anotace měl diplomant posuzovat vliv *RGDA* „jedenak jako „historick[é] osnov[y]“ pro popis Augustovy vlády, jedenak jako určité[ho] kritéri[a] „dobročinné vlády“ pro posouzení jiných císařů“. Na základě rozsahu i tak nedostatečné práce, jakou tato ve své aktuální podobě je, je nyní zřejmé, že posuzování obou hledisek přesahuje možnosti diplomové práce, což je opět věc, která by vyplynula už během konzultací, kdyby k nějakým diplomant docházel. Se školitelem by se pak mohl dohodnout na zúžení svého zájmu na jen jedno z těchto hledisek, ale protože by tak vlastně neplnil celé zadání, měl by na tento fakt poukázat v úvodu práce, zdůvodnit ho a zdůraznit, že školitel s tímto zúžením souhlasil. Takový postup považuji za naprosto regulérní a nebylo by mu co vytknout. Jelikož ale nic takového neproběhlo, měl bych v tomto posudku zohlednit i fakt, že druhé ze zadaných hledisek je v práci naprosto ignorováno. Ponechám to však stranou a budu se věnovat jen tomu, jak se práce vypořádává s prvním z těchto hledisek, které se skutečně celkem přirozeně nabízí jako to, které by z diplomantova zájmu nemělo být vyloučeno jako první.

Toto hledisko celkem jednoznačně vymezuje okruh historiků a biografů, jimž měla být věnována pozornost, totiž těm, u nichž je zachován souvislejší výklad k Augustově vládě a lze ho považovat za „primární“ při nejmenším v tom smyslu, že nemáme dochovány prameny,

z nichž eventuálně vychází. Jde tedy o historiky Velleia Patercula a Cassia Diona, životopisce Suetonia a nakonec i o Tacita, který se v úvodu *Annálů* Augustově vládě také krátce věnuje. Kromě nich se vzhledem k záběru *RGDA* nabízí i dochovaný konec díla Appiánova, v němž je vyličená část občanských válek, jichž se Augustus účastnil, a Plútarchovy životopisy Augustových nepřátel Bruta a Antonia. Zvážení by navíc mohli být i Florus a Orosius, protože nejuchopitelněji zachovávají liviovskou tradici výkladu příslušného období. Z těchto autorů jsou v práci opomenuti jen Plútarchos, Florus a Orosius, což lze akceptovat, protože právě jim by pozornost nejspíše byla věnována jen tehdy, pokud by práce nedosahovala potřebného rozsahu. Při jejím kvalitním zpracování by si však diplomant mohl vystačit dokonce jen s prvními čtyřmi uvedenými autory, ale i přesto, shrnutí podobné tomuto musí být součástí úvodu práce spolu s vysvětlením, že Appiánovi, Plútarchovi, Florovi a Orosiovi jako autorům méně důležitým vzhledem k těžišti zájmu vyplývajícímu ze zadání práce nebyla věnována pozornost, protože práce samotná by pak už značně přesahovala nároky kladené na práci diplomovou. A druhým, už naznačeným, nedostatkem je, že všichni čtyři uvedení autoři nemohou být v práci jen porůznu citováni, ale musejí být představeni ve vlastní kapitole či podkapitole, a to s důrazem na to, co je známo o jejich práci s prameny. A právě tato kapitola měla následovat po zatím výše vypočtených.

Aktuálně následuje (a v dopracované verzi může následovat po navržené v předchozím odstavci) jakýsi komentář obsahu *RGDA* (str. 20-38). V něm se diplomant věnuje Augustově seberepresentaci, což je v souladu se zadáním, ale zřejmě ho i považuje za jádro práce, jímž být podle mě nemá. Posuzování možného ohlasu Augustova podání se věnuje jen na úrovni věcných informací a tu i onde formulací, ale už nikoli na úrovni struktury výkladu a moc ani ne (či rozhodně ne systematicky) na úrovni hodnocení těch kterých Augustových činů. Všem těmto kritériím by přitom měla být věnována zvláštní kapitola či podkapitola a v jejím rámci by měli být zvlášť probráni výše uvedení čtyři autoři a systematicky posouzeno, nakolik lze uvažovat o vlivu *RGDA* na jejich podání. Přitom by měl diplomant usilovat o co největší názornost, takže např. při posuzování formulačních podobností by měl po způsobu staré dobré *Quellenforschung* citovat originální znění srovnávaných úryvků vedle sebe či pod sebou, a to v těle textu, a podtrhnout případné shody, aby čtenář jasně viděl, co považuje za známku toho, že ten který pramen na daném místě vychází z formulace *RGDA*. Aktuálně diplomant někdy cituje oba úryvky, ale jeden v těle textu, druhý v poznámce pod čarou, někdy ale jen jeden a někdy dokonce jen překlad či překlady, to je však naprosto nedostatečné. Co je však ještě závažnější, je to, že v celém tomto (zřejmě) zamýšleném jádru práce často zapomíná, že má posuzovat vliv *RGDA* na ostatní prameny, a místo toho se věnuje posuzování věrohodnosti

Augustova podání, identifikaci detailů, které Augustus např. jen obecně shrnuje, či prostě jen sám popisuje a rozebírá jeho činy, přičemž tyto popisy a rozbory zabíhají i do detailů, které s obsahem a možným vlivem *RGDA* už ani nemají co do činění. Proto je podle mě třeba toto aktuální jádro práce rozdělit a rozvést a zvlášť se věnovat Augustově sebestřednosti a zvlášť možnému vlivu *RGDA* na vybrané autory.

Následuje výše zmíněná pasáž věnovaná řeckému znění *RGDA*, která na tomto místě nemá smysl a měla by být přesunuta. Další kapitola je nazvána *Res gestae [D]ivi Augusti jako umělecká inspirace* (str. 42-44). Už tento nadpis je, s prominutím, úlet. *RGDA* nejsou uměleckým textem, takže ani nemohou být uměleckou inspirací. Obsahem však je především komentář ke čtyřem textům, z nichž ve třech jakýsi vliv *RGDA* zřejmě postřehli už dřívější badatelé (Davis, Cooley[ová], Scheid), na které diplomant odkazuje a jejich postřehy shrnuje. Odkazuje na ně ale poněkud skrytě, že jde zřejmě o cizí postřehy, vyplyne vždy implicitně, až když diplomant narazí na nějaký konkrétní aspekt, k němuž na ně odkáže. Takový výklad je ovšem třeba pojímat jinak a umístit jinam, a to na začátek práce, kde mají být shrnuty výsledky dosavadního bádání a jasně identifikován přínos diplomantových předchůdců. Pokud se správně v situaci orientuji, systematicky se zadanému tématu dosud nevěnoval nikdo, ale citování tří badatelé v rámci svých jiných zájmů utrousili i nějaké poznámky k možnému vlivu *RGDA*. To ostatně má, eventuálně, také být konstatováno už ve zmíněném přehledu bádání. Diplomant se pak k těmto postřehům i sám vyjadřuje, byť nedostatečně: vysvětlení Cooley[ové] na str. 43 je podle mě velmi nepřesvědčivé a diplomant by k němu měl zaujmout nějaké stanovisko, ze Scheidových postřehů uvede v pozn. 273 jen dva a další má čtenář konsultovat sám přímo u Scheida – přitom právě na těchto postřezích měl diplomant buďto dále stavět, nebo je odmítnout. To ale zase naopak patří do závěru práce, kde je samozřejmě kromě shrnutí vlastních zjištění i prostor k vypořádání se, ideálně systematickému, s dosavadním bádáním. Čtvrtým textem, k němuž diplomant na nikoho neodkazuje, je Senecova *Apocolocyntosis*. Ta sice nepatří mezi texty historické či životopisné, takže jí pozornost věnována být neměla, ale přesto případné zjištění, že se v ní vliv *RGDA* může zračit, stojí za zmínku. Jde-li o autorův vlastní postřeh, pak je chvályhodné, že na něj připadl, a jistě stojí za to věnovat mu – právě proto, že tím jde mimo zadání – nějaký apendix či exkurs. Pokud však jde o postřeh někoho jiného, na koho diplomant jen zapomněl odkázat, patří i tento postřeh jako zajímavost do úvodního přehledu dosavadního bádání.

Aktuální závěr práce (str. 45) je naprosto nedostatečný, jak už bylo konstatováno výše. Očekával bych zde vyjádření ke všem čtyřem stěžejním autorům strukturované podle čtyř výše

navržených kritérií (či i více, případně-li kdo na další vhodná) a systematické vypořádání se s postřehy předchozích badatelů.

Využití sekundární literatury

Jak už bylo naznačeno, práce vykazuje nedostatky i ve využití sekundární literatury. Ostatně z devíti kousků zadané literatury diplomant pracoval sotva s polovinou. V seznamu literatury neuvádí edici Volkmannovu ani Bruntovu a Moorovu, CAH, Schmitthennera, Smithe a Powella, Southerna a Galinského. Pokud jde o edice, jde to možná na vrub tomu, že neuvádí seznam citovaných edic, k čemuž se ještě níže vrátím, na Brunta a Moora, byť s jiným vročením, je ostatně odkazováno v pozn. 141, 143 a 146, v seznamu literatury však tato položka chybí. Stále však zbývá 5 položek, které diplomant zřejmě vůbec nekonsultoval. To ale nemůže přejít mlčením, měl-li tuto literaturu zadánu, měl se s ní seznámit a eventuálně v úvodu práce vysvětlit, proč ji nechává stranou. Vynechal-li by např. jen jednu či dvě položky, asi by jeho mlčení bylo akceptovatelné, při tomto množství však není.

Ani literatura v seznamu uvedená však buď nebyla konsultována dostatečně, nebo na ni není řádně odkazováno. Např. k úvodnímu představení *RGDA* na str. 9-15 je celkem 41 poznámek pod čarou počínaje pozn. 2, z nichž však pouze v pozn. 3, 6, 9, 10, 20, 21, 37, 38, 40, 41, 42 je odkazováno k sekundární literatuře, a to 3× na Ecka (3, 6, 9), 1× na Cooley[ovou] (10), 1× na Braunda (20), 1× na Ramage (21), 3× na Ridleyho (37, 38, 41), 1× na Kenta (40) a 1× na Bursteina (42). Z těch se však odkazy na Braunda, Ridleyho, Kenta a Bursteina netýkají přímo problematiky *RGDA*. Přitom v tomto úvodu se diplomant zabývá otázkami, jimž se sekundární literatura už jistě věnovala, či někdy lze těžko věřit, že uváděné informace nepřebírá právě z ní. Pokud jsou všechny zajímavé neodkazované postřehy v tomto úvodu jeho vlastní, pak je samozřejmě chvályhodné, že na ně připadl, ale znamená to, že zanedbal sekundární literaturu, s níž by se v rámci vypracování diplomové práce seznámit měl. Pokud nejsou jeho vlastní, je povinen citovat literaturu, kde je našel.

Konkrétně jde např. o tvrzení, že „[n]ejsou známy přesné informace o tom, jak byl text přijat ve všech provinciích, a už vůbec se neví, kolik kopií bylo ve všech provinciích vystaveno“ (str. 9). Mám tomu rozumět tak, že diplomant sám pátral po informacích o tom, jak byl text přijat v provinciích a kolik kopií kde bylo vystaveno? A že se považuje za dostatečnou autoritu k tomu, aby konstatoval, že tyto informace nejsou známy? Pokud však našel toto tvrzení v sekundární literatuře, je povinen na ni odkázat. Bez odkazu je i informace, že v provinciích nechal text vystavit místní místodržitel (str. 9). Velmi stručné a naprosto nedostatečné představení pramenů, na něž *RGDA* mohly mít vliv (str. 10-11), je, jak už bylo řečeno, třeba

přesunout, ale také opatřit odkazy na literaturu, z níž diplomant načerpal poznatky, které o těchto pramenech uvedl i které neuvedl, ale je třeba je doplnit, tedy zejména o jejich vlastní práci s prameny. Tvrzení „[o]tázkou dodnes zůstává, pro jaké konkrétní publikum byly Res gestae [D]ivi Augusti zveřejněny“ (str. 13) se týká totéž, co už bylo výše konstatováno. Diplomant po tom sám pátral a nezjistil to? Nebo to našel konstatováno v literatuře, na niž ovšem neodkazuje? Platí-li to druhé, odkázat samozřejmě musí. Nebo „[z]a nejbližší epigrafické paralely k Res gestae [D]ivi Augusti, které můžeme nalézt na území Říma, bychom mohli považovat *elogia*“ (str. 14). Nechybí tu také odkaz na autoritu, u níž toto hodnocení diplomant našel? Ostatně, v úvodu na str. 8 jsou bez odkazu citována slova Theodora Mommsena. Odkaz však nemůže chybět. A v dalších kapitolách např. na str. 18: „Důvod, proč byly Res gestae [D]ivi Augusti zveřejněny právě zde, je zřejmý“. Vlastní postřeh diplomantův? Ne-li, je třeba odkázat. Nebo na str. 21 postřeh, že „sousloví *in libertatem vindicare* ... vychází z právního termínu ...“: chybí odkaz na autoritu přes latinu právních textů. Nebo jí je sám diplomant? Na str. 32 je velmi dobrý postřeh, že Augustus se odvolává na podporu vysokého počtu společensky významných osob, ovšem tento společenský význam jim namnoze dodal až on sám dodatečně jako revanš za tuto podporu. Je-li to postřeh diplomantův, velmi chválím! Ne-li, nemůže si ho přivlastňovat tím, že neodkazuje na jeho autora. Atd., atd., atd.

Věcné chyby

Diplomant se na mnoha místech dopustil – možná nešikovnými formulacemi, ale ani tak je nelze akceptovat – chyb, které vrhají podezření na to, zda během studia získal dostatečné znalosti o antických dějinách a kultuře, viz následující výčet:

Na str. 9 a všude jinde diplomant píše „Res gestae divi Augusti“. Jednak je však zvykem psát tituly děl v kursivě, ale zejména byl přídomek *Divus* chápán jako součást jména, a proto je třeba psát ho s velkým „D“-.

Na str. 10 tvrdí o Appiánovi, že „končí rokem 36 př. n. l. a dobou konce druhého triumvirátu a Augustova principátu se již nezabývá“. Zabýval se, ale tyto knihy se nedochovaly.

Na str. 11 při nejmenším překvapí formulace „Res gestae [D]ivi Augusti rozhodně nejsou objektivním textem, ukazují prakticky pouze autorův pohled na svou vládu“. Vzhledem běžnému k užívání výrazu „prakticky“ ve smyslu „skoro jen“ by mě zajímalo, či jiný pohled na Augustovu vládu tedy ještě *RGDA* nabízejí.

Na str. 12 podobně překvapí formulace „Augustus si však přeci jen dával pozor, aby text nevyzněl tak, že se pokouší o samovládu podobnou diktátorskému režimu“. Odhlédnuto od toho, že místo diktátorského režimu by měla být spíše královláda, tím především vzniká dojem,

že prvky, které diplomant probíral předtím, se do *RGDA* dostaly jen proto, že si Augustus nedal pozor. Nepochybně však jde o vědomou propagandu.

Na str. 17: „bylo známo, že Antonius ve své závěti ... nařídil, aby byl pohřben v Alexandrii ...“. Právě proto je však tato závěť některými badateli považována za Octavianovo *falsum*, i jako takové však samozřejmě mělo účinek, o němž diplomant právě pojednává. Přesto je třeba na výše uvedenou možnost upozornit a ne konstatovat jako fakt něco, o čem si nejsme jisti.

Na str. 19 komentuje fakt, že v kolonii římských občanů, totiž v pisidské Antiocheii, se text *RGDA* našel pouze v latině, a tudíž tu možná řecká verze vystavena nebyla, slovy: „což lze chápat jako důkaz důležitosti tohoto města jakožto vojenské a kulturní základny Říma v Malé Asii“. Přitom je to mnohem spíše důsledek toho prostého faktu, že obyvatelstvo římské kolonie bylo převážně latinofonní.

Na str. 20 avizuje: „budu Augusta označovat jako Augusta i v souvislosti s těmi událostmi, kdy se ještě jmenoval Octavianus“. Tuto praxi lze akceptovat, ne však to, že „Octavianus“ je označením vytvořeným sice podle dobových zvyklostí, ale sám Octavianus ho nikdy nepoužíval, aby nepřipomínalo fakt, že byl Caesarem pouze adoptován, a tudíž nelze říci, že se tak někdy jmenoval.

Na str. 20 je Augustovo „panování“ minimálně velmi nešťastný termín pro období Augustovy vlády.

Na str. 21, k situaci v roce 44 př. n. l.: „Nezmiňuje však následné přesvědčení dvou Antoniových legií, aby se přidaly na jeho stranu, což bylo nelegální (zvláště když byl Antonius v onom roce konzulem)“. Nelegální, odhlédnu-li od námitek, které lze vznést i proti tomuto výrazu, to bylo ne zvláště proto, že byl Antonius konzulem, ale prostě proto, že byl Antonius konzulem. Jako konsul samozřejmě velel legiím, zatímco Octavianus jako soukromník nikoli.

Na str. 22 a 28 zmiňuje „dobyť“ Alexandreie Octavianem, ale vzhledem k tomu, že ji nikdo nebránil, je na místě spíše termín „obsazení“.

Na str. 23 je referován názor Augustových současníků, ale v příslušné pozn. 81 je citován Tacitus, který jeho současníkem nebyl.

Na str. 24 je opět konstatováno jako fakt, že nespecifikovanému Scipionovi Africanovi byla nabízena doživotní diktatura, a jako pramen citován Valerius Maximus. Sám o tom slyším prvně a vzhledem k tomu, kdo je zdrojem, bych sám minimálně mrkl do nějakého komentáře, zda je tato informace vůbec považována za důvěryhodnou. Faktem ovšem je, že Augustus tím mohl být inspirován bez ohledu na historicitu tohoto momentu, prostě jen proto, že se to tradovalo. Ale to je případně potřeba zohlednit ve formulaci.

Na str. 25 je vyloučení ze senátorského stavu opět minimálně velmi nešťastně označeno jako „odvolání asi 190 senátorů“.

Na str. 26: „na konci první punské války roku 235 př. n. l.“ Tato válka ale skončila už roku 241 př. n. l.

Na str. 27 je zase povýšení do senátorského stavu komentováno slovy: „měl senát a římský lid oba určit za senátory“. To je také velmi nepodařený termín.

Na str. 29: „prostřednictvím konfiskace majetku Marka Vipsania Agrippy poté, co byl vyhnán“. Už sama formulace je opět nešťastná, ale především do vyhnanství byl poslán Agrippův syn Agrippa Postumus až v roce 6 n. l., tedy 18 let poté, co jeho otec zemřel. Jeho samotného nic takového nepotkalo.

Na str. 32 je citát z Livia označen jako pozdější než *RGDA* a vzápětí je citováno z periochy k CXXVIII. knize. Mám jisté pochybnosti o tom, že tuto knihu psal Livius až po zveřejnění *RGDA*, ale především, periochy naopak nejsou dílem Liviovým a jsou sice, pravda, pozdější, ale nelze se spolehnout na to, že odrážejí formulace právě Liviovy.

Na str. 33 v pozn. 181 je Caesar označen za zakladatele provincie Gallia Comata. Pokud je mi známo, Caesar toto území samozřejmě dobyl, ale oficiální zřízení provincií muselo počkat až na Augusta.

Na str. 35 jsou zmíněny „provinční daně“, které muselo obyvatelstvo platit. Co je tím myšleno?

Na str. 40: „kde se 1 řecký denár rovná 4 římským sesterciům“. Která řecká obec používala jako platidlo denáry?

Na str. 44 diplomant zmiňuje Pantheon v Athénách. Netřeba komentovat.

Na str. 45 diplomant tvrdí, že Sexta Pompeia označil za piráta i Titus Livius. To ale nemůžeme vědět, vzhledem k tomu, co uvádím výše ke str. 32. Vzápětí sám Livia prohlásí za obdivovatele jeho otce Pompeia Magna, což v pozn. 280 zdůvodní tím, že na straně Pompeiově stálo Liviovo rodné město Patavium. Jednak je ale tato faktická informace bez odkazu na zdroj, ale především jenom kvůli tomu přece nelze jednoho konkrétního rodáka Livia prohlásit za obdivovatele Pompeiova. Takové tvrzení by snad bylo lze opřít o zmínku v Tacitových *Annálech* IV, 34, 3, podle něhož Augustus označil Livia za Pompeiovcu kvůli tomu, jakou chválou ho zahrnul ve svém díle (tedy evidentně v jeho dnes ztracené části).

A na str. 45 se zračí ještě jeden přehmat, k němuž srv. níže v následující sekci.

Neporozumění latinskému textu

Tento aspekt jsem nekontroloval systematicky, některé momenty mi ale do oka padly samy od sebe:

Na str. 27 je *annum quintum et decimum agentis* přeloženo jako „když jim šlo na patnáctý rok“, což ale evokuje, že jim bylo už skoro patnáct. Latinská formulace ale označuje kterýkoli den roku od dovršení čtrnácti let před dovršením patnácti.

Na str. 32 v pozn. 177 jsou citovány *RGDA* 34, 1 *in consulatu sexto et septimo, postquam bella ciuilia exstinxeram* a na základě toho v těle textu konstatováno: „V pozdější části *Res gestae* [D]ivi Augusti však tuto válku na rozdíl od té s Pompeiem označuje jako občanskou“. Augustus však mluví o občanských válkách v plurálu, takže tu měl na mysli zřejmě všechny, které vedl, tedy včetně té s Pompeiem.

Na str. 45 diplomant tvrdí, že Velleius Paterculus k bitvě v Teutoburském lese „dodává, že j[i] podrobněji popsal v jiném svém díle (které se však dodnes nezachovalo)“. V pozn. 282 pak cituje formulaci Velleiovu, v níž ovšem figuruje tvar *conabimur*, tedy futurum. A zcela ignoruje poznámku *ut alii*, tedy že jiní bitvu buď také popíšu, nebo samozřejmě mnohem spíše, že jiní ji popsali. Ve světle této informace ovšem ještě více ztrácí na přesvědčivosti jeho už tak, decentně řečeno, nepřesvědčivá úvaha v celém příslušném odstavci, který začíná slovy: „I zamlčení debaklu římského vojska v Teutoburském lese se na jeho popisu pozdějšími autory jistě podepsalo“. Následuje komentář ke Suetoniovi, Velleiovi a Cassiu Dionovi a slova „ale ani jeho popis událostí nestačí k přesné rekonstrukci bitvy“. Diplomant tedy předpokládá, že kdyby se Augustus o bitvě v *RGDA* zmínil, tak bychom její průběh dnes rekonstruovat mohli? Jako že by ho právě Augustus popsal a jiné prameny by tyto informace mohly převzít? Augustus ale přece v Teutoburském lese sám nebyl, tak jak by jeho případná zmínka v *RGDA* mohla napomoci dnešní rekonstrukci? Velleiova poznámka však naznačuje, že informace zřejmě byly, ale ani Suetonius, ani Cassius Dio je nevyužili. Diplomantův zájem o možnosti moderní rekonstrukce však je zřejmě důsledkem nepochopení svého zadání, jak je zmiňuji výše.

Vady ve skloňování řeckých a latinských jmen

Na správné skloňování těchto jmen se podle mého názoru v češtině stále více rezignuje, ale tím méně je možné je akceptovat v závěrečné práci někoho, kdo může a měl by do budoucna sám šířit osvětu, tedy zejména studentů klasických oborů. Konkrétně mám na mysli tyto vadné tvary: Laenovi (str. 14), Rufusovi (str. 14), Amyntase (str. 17 a 19), Apollova (str. 30), Carriny (str. 33) a Curia (str. 36).

Problematické české formulace

Zde uvedu jen instruktivní příklady, protože zvážit, zda je formulován správně (a spisovně!) česky, by zasloužilo mnoho desítek procent diplomantova textu. Obecně lze říci, že snad téměř každé použití zájmen „svůj“ / „jeho“ je špatně, že diplomant často zapomíná, kdo nebo co je aktuálním podmětem, takže co přesně má na mysli, je často třeba domýšlet z kontextu, že používá naprosto nepatřičné předložkové vazby, které jsou domyšleny často vytváří i komické situace atd.

Obzvláště instruktivní jsou tyto formulace:

Na str. 14: „Paralelu pro pasáže Res gestae [D]ivi oslavující Augustovy vojenské úspěchy můžeme nalézt u nápisů oslavujících úspěchy jiných vítězných vojevůdců“. Takže, někde jsou nápisy jiných vítězných vojevůdců, u nich je nějaká paralela, a tu můžeme nalézt a dát (?) pasážím *RGDA* oslavujícím Augustovy vojenské úspěchy? Předpokládám však, že diplomant chtěl říci následující: „Paralely k pasážím *RGDA* oslavujícím Augustovy vojenské úspěchy můžeme nalézt v nápisech oslavujících úspěchy jiných vítězných vojevůdců“.

Na str. 15: „Dareios, na rozdíl od Augusta, své protivníky přímo jmenuje a za své vítězství ve velké míře vděčí bohům“. Historická věda ovšem nemá nástroje k identifikaci zásahů nadpřirozených sil do dějin, takže jim nemůže objektivně přisuzovat zásluhy na jakýchkoli vítězstvích ani čemkoli jiném. Možná měl ale diplomant na mysli, že Dáreios sám přisuzoval své vítězství pomoci bohů? Pak ale bylo třeba to tak i formulovat.

Na str. 15: „Na rozdíl od Res gestae [D]ivi Augusti však Antiochos tento text vytvořil především pro svou deifikaci (a to ještě za svého života), zmiňuje v něm i své rodiče a je výrazně kratší (tvoří jej pouze 123 řádků)“. Z této formulace vyplývají dvě překvapivé okolnosti: Res gestae [D]ivi Augusti také vytvořily tento text, a to jinak, než Antiochos, a Antiochos je výrazně kratší a tvoří jej 123 řádků.

Na str. 17: „... po náhlém zavraždění místního klientského krále Říma Amyntase ...“. V Římě ovšem místní klientský král toho jména (Amyntasos?) nikdy nevládl. Chtěl-li diplomant říci, že král Amyntas byl klientem Říma, bylo opět třeba to tak i formulovat.

Na str. 20: (Augustus) „... rozebírá bouřlivou dobu let 44 a 43 př. n. l., tedy především události související s Caesarovou smrtí, jeho rychlý a účinný vstup na nejvyšší politickou scénu atd.“. Zde „jeho“ = Caesarův, nicméně Augustus samozřejmě rozebírá svůj nástup.

Na str. 23: „Pod Augustem mělo podle vlastního tvrzení za celou jeho politickou kariéru ... sloužit okolo 500 tisíc legionářů“. Kde ale diplomant získal informace o tom, co tvrdilo 500 tisíc legionářů, je záhadou.

Na str. 24: „Augustus připomíná usídlení svých vojáků do kolonií nebo jejich poslání domů poté, co vykonali vojenskou službu“. To znamená, že nejprve vykonali vojenskou službu a poté Augustus připomíná jejich usídlení do kolonií nebo poslání domů? A kam vlastně poslali ty domy?

Na str. 29: „Jednou z Augustových významných reforem v oblasti vojenství bylo i zřízení nejen profesionální, ale zároveň trvalé armády“. Diplomant se, předpokládám, domníval, že touto formulací reflektuje, že profesionální armáda už byla, ale nyní se stala i trvalou. Podle mě tím ale ve skutečnosti říká, že Augustovou zásluhou je obojí. Zda lze až od jeho doby považovat římskou armádu za trvalou, o tom si netroufám polemizovat, ale vytvoření profesionální armády, byť by také nebylo zcela jednoduché říci, kdy k tomu vlastně došlo, je ale každopádně třeba umístit do doby mnohem dřívější.

Ještě jednou na straně 29: „Seznam budov, které nechal postavit nebo opravit, dokazuje, že na svou stavitelskou činnost byl Augustus nesmírně pyšný, stejně jako prameny, které o něm pojednávají“. Tato formulace znamená, že také prameny, které o něm pojednávají, byly pyšné na svou stavitelskou činnost.

Na str. 32 nacházím ukázkově (při nejmenším) nevhodné a matoucí propojení jednotlivých informací pomocí špatně zvolených spojovacích výrazů a jednu, ne-li dvě špatné volby výraziva: „Třetí významový rozdíl spočívá v popisu jeho vojska a loďstva, kde mluví o „svém vojsku“ a „svém loďstvu“. Ve zbytku *Res gestae* [D]ivi Augusti však všechna svá „panství“ ve státě spíše popírá“. Nebylo by lepší to formulovat takto: „Třetí významný rozdíl spočívá v popisu jeho vojska a loďstva, protože mluví o „svém vojsku“ a „svém loďstvu“, zatímco ve zbytku *RGDA* však všechna svá „panství“ ve státě spíše zastírá“?

Na str. 32 dále diplomant operuje s jakousi ukázkou „uctívání práv soukromého vlastnictví“. Jak známo, Římané uctívali i nejrůznější abstraktní entity, ale práva soukromého vlastnictví?

Na str. 33: „Na konci těchto výprav měla být oblast Germánie zmenšena až „na velikost provincie s daňovou povinností“. Jak mohl chtít Augustus oblast Germánie zmenšit? A větší provincie neměly daňové povinnosti?

Na str. 39 o řeckém znění *RGDA*: „Původně jej filologové odsuzovali pro jeho údajnou špatnou lingvistickou kvalitu, což bylo způsobeno tím, že při jeho rozboru byla použita pravidla attického dialektu atd.“ Zde už nemám sílu poukazovat názorně na všechny vady tohoto vyjádření, snad jsou jasné i samy od sebe.

Na str. 44: „Je tedy zřejmé, že Augustovy *Res gestae* [D]ivi Augusti posloužily jako námět pro řadu autorů a spisovatelů nejen v Augustově době, ale i po jeho smrti atd.“ Je-li

rozlišena Augustova doba a doba po jeho smrti, znamená to, že těm prvním posloužily jako námět ještě za Augustova života. Přitom diplomant správně operuje s tím, že text byl zveřejněn až po Augustově smrti. Že by ho tedy prolákly ty Vestálky, kterým byl text svěřen ještě samotným Augustem, stejně jako údajnou závěť Antoniovu?

A při nejmenším nešikovný je i termín rostrální sloup na str. 14, tvrzení, že Augustus prováděl rozdělení obilnin na str. 28, obrněnci z Bérytu, které měl Augustus povolát do zbraně na str. 35, a *variatio orel* – orlice na téže str.

Rád bych však zdůraznil, že citováním předchozích úryvků nechci diplomanta zesměšňovat. Jen to považuji za nejúčinnější prostředek k tomu, aby si uvědomil, že i formulace v češtině je třeba pečlivě vážit a že celou práci je třeba si po sobě několikrát přečíst a tyto vady, které často vzniknou celkem pochopitelným dodatečným přeformulováním částí již hotových formulací, vychytat.

Slabá, nepochopitelná nebo přímo pochybená argumentace

Účinnost argumentace a síla předložených důkazů pro své poznatky a závěry je samozřejmě věc diskutabilní a patří spíše do diskuse v rámci obhajoby. Upozorním zde nicméně na momenty, které by podle mě diplomant měl lépe promyslet, ať v rámci přípravy na obhajobu, bude-li práce školitelem připuštěna, anebo při jejím přepracování, nebude-li připuštěna.

Na str. 21 považuje diplomant za známku pravděpodobného vlivu *RGDA* na Velleia Patercula fakt, že také zdůrazňuje Octavianův nízký věk v době jeho vstupu do politiky. Podle mě však šlo o dobře známý fakt, takže jako známku pravděpodobného vlivu bych to neviděl.

Na str. 26-27 se diplomant vyjadřuje k Augustovu tvrzení, že během jeho vlády byl třikrát zavřen Ianův chrám. Dvě zavření je schopen identifikovat, o třetím ale pochybuje. Poté konstatuje, že i Suetonius mluví o třech zavřeních, aniž je ovšem specifikuje. Podle diplomanta si možná „špatně vyložil text *Res gestae*“. Právě v textu *RGDA* je ovšem také řečeno, že chrám byl zavřen třikrát, takže ten si Suetonius (bez ohledu na historickou realitu tohoto tvrzení) vyložil správně, pokud z něho vycházel. Navíc je to ale známka vlivu *RGDA* na Suetonia, což diplomant zřejmě nepostřehl? Hned ale dodává, že dle *RGDA* nechával chrám uzavřít senát, dle Suetonia císař. To by naopak bylo argumentem proti tomu, že zde Suetonius z *RGDA* vycházel. Obojí je ale třeba takto jasně konstatovat a ne nechávat čtenáře domýšlet, k čemu vlastně tyto postřehy směřují.

Na str. 28 diplomant tvrdí, že po válce v Kantábrii se Augustus vzdal triumfu. K tomu v pozn. 135 cituje jeho vyjádření, podle něhož se vzdal několika triumfů, které mu senát přiřkl. Jak tedy diplomant může vědět, že jedním z těchto případů byla právě válka v Kantábrii?

Na str. 29: „Zvláštní tedy je, že mezi nimi nezmiňuje své vlastní mauzoleum. Dále nepíše ani o jiných velkolepých stavbách, které nechali postavit členové jeho rodiny (což je zvláštní, vezmeme-li v potaz, že mauzoleum bylo určeno i pro ně)“. Proč by to mělo být zvláštní právě kvůli tomu, co je řečeno v závorce, mi uniká.

Na str. 30: „Nesrovnalost se nachází i v případě Apoll[ón]ova chrámu na Palatinu, který se v textu nachází mezi veřejnými budovami navzdory tomu, že ještě v roce 12 n. l. patřil k Augustovu domu“. Z toho mi ale vyplývá, že v době publikace *RGDA* už k Augustovu domu nepatřil, takže v čem je ta nesrovnalost?

Na str. 43 je konstatováno, že je pravděpodobné, že Tacitus v rozebírané pasáži *Annálů* text *RGDA* „hojně využíval“. Tacitus se ale, zdá se, vymezoval vůči Augustovu jednostrannému podání. Za známku vlivu *RGDA* na Tacita to považovat lze, ale nelze to označit za hojné využívání.

Na str. 43 je referován názor Alison Cooley[ové], podle něhož mohou být podobnosti (formulační?) mezi Velleiem Paterculem a *RGDA* způsobeny „podobným lingvistickým stylem, protože oba muži žili prakticky ve stejnou dobu“. To je podle mě velmi slabý argument, diplomant ho však, ku podivu, referuje bez jakékoli vlastní reakce.

Na str. 44 je řečeno, že *RGDA* byly jako zdroj inspirace „užívány vážně i s komickým nádechem“. Druhý způsob využití je ale doložen jen jedním příkladem, pročez není možné o tom mluvit jako o běžné praxi.

Na str. 45 je zamlčení hlavní zásluhy Marca Antonia na vítězství u Filipp prohlášeno coby „zjevné ovlivnění“ za důkaz toho, že z *RGDA* vycházel Velleius Paterculus. Podle mě to za zjevné považovat nelze. Je to důležitý postřeh a společně s dalšími porůznu zmiňovanými – zejména formulačními kontakty – skutečně činí Velleia hlavním kandidátem na uživatele *RGDA*, ale zjevné to opravdu není. Potlačit zásluhy Antoniovy, to mohlo napadnout nejen Augusta, ale kteréhokoli jeho stoupence samo od sebe.

Formální nedostatky

Diplomant zjevně nepochopil, k čemu jsou klíčová slova. Všechna, která uvádí, či jejich odvozeniny figurují i v názvu práce, a proto je mezi klíčová slova není třeba klást. A holým nesmyslem je rozdělit titul *Res gestae Divi Augusti* na čtyři klíčová slova přesně v těchto tvarech.

Za poznámkami pod čarou zřejmě programově chybí tečky. To ale lze jen v těch případech, kdy v poznámce je pouhý odkaz, který není větou.

Odkazy v poznámkách je třeba sjednotit a např. v případě sekundární literatury buď jednotně používat zkratku „str.“, anebo jednotně uvádět jen rozsah odkazované paginace, a buď jednotně za závorku s vročením klást čárku, nebo ji tam jednotně neklást. Zde *variatio non delectat*.

Za zkratkami jmen a děl antických autorů nesmějí nikde chybět tečky.

Odkazy na pramenné úryvky musejí být všechny kompletní. Proto je třeba (nejčastěji doplněním odkazu na paragraf) je zkompletovat v těchto pozn.: 12, 14, 78, 79, 87, 88, 120, 125, 126, 171, 172, 174, 188, 195, 219, 250, 279 a 282.

Některé odkazy na poznámky pod čarou jsou nevhodně umístěny, např. na pozn. 14, který patří za výraz „vládu“, protože informace, že Cordovo dílo se dochovalo jen ve zlomcích, už není ze Suetonia.

Odkazy na poznámky za výrazy, které jsou v kursivě, samy do kursivy nepatří, např. 71, 109, 178, 196, 223, 238, 246, 251, 252 a 267.

Citace latinských úryvků jsou správně v kursivě, ale proto už není třeba je dávat i do uvozovek, ty naopak poněkud ruší. Citace řeckých textů se naopak do kursivy obvykle nedávají.

Z latinských citátů je třeba odstranit chyby, a to v pozn. 82, 165 a 259.

Průběžně v celé kapitole 4 je třeba doplnit odkazy na citovaná či probíraná místa *RGDA*. Diplomant je zjevně toho názoru, že když probírá jejich text systematicky, není třeba odkazovat, protože čtenář si daná místa snadno najde. Není to, pravda, tak těžké je najít, ale to diplomanta nezbavuje povinnosti na ně řádně odkazovat, aby čtenář nemusel přemýšlet, zda je našel správně. A tu i onde chybějí odkazy i na jiné prameny.

V pozn. 62 je třeba zdůraznit, že citovaný text z Livia je součástí údajně řeči Scipionovy, jinak čtenář nemusí pochopit, proč je v první osobě.

V pozn. 71 diplomant odkazuje jen obecně na řadu edic, rozuměno *RGDA*. Jelikož je ale tento text přímým zájmem jeho práce, musí pracovat s konkrétními edicemi a konkrétně na ně i odkazovat.

Na str. 22 jsou v jednom souvětí dvě souřadně spojené informace uvozeny slovy „[j]iné zdroje“. K první z těchto dvou informací je v pozn. 73 odkázáno na Appiana a Cassia Diona, což jsou zřejmě ty jiné zdroje, k druhé je v pozn. 74 odkázáno na sekundární literaturu. Nějak nemůžu přijít na to, co tento odkaz na sekundární literaturu k informaci z jiných zdrojů znamená. A k odkazům na sekundární literaturu obecně platí, že není nic špatného na tom, uvozovat je stručným vysvětlením, proč mají být konzultovány.

Na str. 24 je odkaz na pozn. 100 jako zřejmě jediný až za interpunkčním znaménkem.

V pozn. 110 je třeba doplnit odkaz na konkrétní místo citovaného Suet. Aug.

V pozn. 114 nemůže být odkaz na kapitolu knihy, neb odkaz je u informace, která je nepochybně sdělena na konkrétní stránce.

V pozn. 120 je jediný Plútarchův životopis Numy citován i se zkratkou „Vit.“ Když ale v citacích např. Suetoniových životopisů tato zkratka není, proč zde ano? A mimochodem, všechny tyto nesrovnalosti v citování pramenů působí dojmem, že je diplomant přebíral ze sekundární literatury, aniž by si je ověřoval. Ověřovat je ale je povinen!

Na str. 29 patří odkaz na pozn. 143 až za tečku. Na téže straně níže jsou za latinským citátem tři tečky místo trojtečky.

V pozn. 148 je citován Cassius Dio, což je vzhledem k tomu, že se odkaz na poznámku nachází u slov „[p]odle Cassia Diona“, pochopitelné. V té samé poznámce však bez jakéhokoli vysvětlení figuruje i odkaz na Swanův komentář. Proč? Má-li ho čtenář také konsultovat, je třeba stručně vysvětlit i to, z jakého důvodu by to měl udělat.

V pozn. 167 je třeba prameny citovat ve stejném formátu jako jinde.

Na str. 35 patří odkaz na pozn. 194 až za koncové uvozovky.

V pozn. 233 je odkázáno na dvě zmínky triumfů v latinském (?) znění *RGDA*, odkaz na tuto poznámku je ale připojen k informaci, že v řecké verzi není zmíněno několik triumfů. Co tedy dvě citovaná místa v poznámce znamenají? Že tyto triumfy v řeckém znění zmíněny nejsou? Nebo naopak, že jen ty v něm zmíněny jsou?

Na str. 43 jsou matoucně umístěny odkazy na poznámky 271 a 272. V druhé z těchto poznámek je věcná vysvětlivka, v první je odkaz na autoritu, jejíž vyjádření je referováno. Tento odkaz, zřejmě aby byl jinde než ten druhý, se tak ale nachází uprostřed shrnutí názoru referované autority, což ale máte v tom, co tedy ještě k vyjádření této autority patří. V tomto případě měla být jen jedna poznámka s odkazem na konci vyjádření referované autority, a protože na tomtéž místě chtěl diplomant připojit i vysvětlivku, měl obojí, tedy odkaz na autoritu i vysvětlivku umístit do téže poznámky.

K čemu je seznam pramenů na str. 46? V práci má být seznam použitých edic! Aktuální seznam pouze pramenů jen zvyšuje podezření, že diplomant citované a odkazované pramené úryvky v edicích sám vůbec nekonsultoval a jen je přebíral ze sekundární literatury!

Do seznamu literatury několik položek nepatří, neb jde právě o edice použitých pramenů: Cooley, *Inscriptiones [L]atinae selectae*, Robinson, *Roman Imperial Coinage*, Scheid a položka citovaná pod jménem Gruyter, v němž diplomant nepoznal jméno proslulého nakladatele, a to přesto, že ho jako nakladatele téže položky vzápětí znovu uvádí. Editorem textu je Ekkhard Weber, ale i tato položka především měla být v seznamu edic.

A obecně je samozřejmě velmi nejednotné, jaká interpunkční znaménka se používají k oddělování jednotlivých položek v rámci jedné citace v seznamu literatury, nicméně neoddělovat jméno autora od titulu díla pro jistotu vůbec žádným znaménkem mi připadá už velmi avantgardní.

Závěr

Po takovémto výčtu nedostatků není, tuším, třeba rozhodnutí **nedoporučit práci k obhajobě** příliš zdůvodňovat. Naopak bych diplomanta rád povzbudil, aby se nenechal odradit a práci vypracoval náležitě. Paradoxně i její aktuální nedostatečná verze naznačuje, že je toho schopen, nesmí si ale myslet, že na to stačí pár týdnů.

Théma samo o sobě je velmi zajímavé a zasluhuje řádné zpracování, byť pozitivně formulovaných závěrů možná nebude mnoho. To ale samozřejmě nevedí, diplomant má (zcela správně) zadáno vyjádřit se i negativně, tedy v tom smyslu, že u toho kterého autora vliv podání *RGDA* nenachází. I to jsou důležitá zjištění, ovšem jen tehdy, stojí-li za nimi systematické prověření a nejsou-li jenom jakýmsi plácnutím, jakým prozatím je můj odhad. Na hodnocení tohoto systematického prověření se osobně velmi těším.

V Praze, 27. 8. 2019
Ivan Prchlík (ÚŘLS FF UK)